

EL FONTS DEL COMPOSITOR JOAQUIM CASSADÓ I VALLS A LA BIBLIOTECA DE CATALUNYA

NÚRIA PORTELL I RIFÀ

RESUM

L'article dona notícia del Fons Cassadó, format principalment per partitures manuscrites conservades a la Biblioteca de Catalunya. Joaquim Cassadó (1867-1926) va ser mestre de capella, director coral i ensenyant, i paral·lelament va compondre moltes obres al marge de les que li imposaven aquestes activitats professionals. El fons descrit inclou aproximadament 230 obres i fragments, incloent música religiosa, música de cambra vocal i instrumental, música simfònica, per a instruments solistes, música de ball i música teatral. Dins aquesta producció sobresurten per la seva importància la *Simfonia dramàtica* i l'òpera *Lo monjo negre*. Finalment, cal destacar que el fons també inclou dues obres simfòniques del seu fill, el violoncel·lista Gaspar Cassadó (1897-1966).

PARAULES CLAU: Joaquim Cassadó, Gaspar Cassadó, música del romanticisme, música del segle XX, nacionalisme musical, Biblioteca de Catalunya.

THE ARCHIVAL COLLECTION OF THE COMPOSER JOAQUIM CASSADÓ I VALLS AT THE BIBLIOTECA DE CATALUNYA

ABSTRACT

The article describes the Fons Cassadó (Cassadó Collection) at the Biblioteca de Catalunya in Barcelona. Joaquim Cassadó (1867-1926) was a chapelmaster, choral conductor, teacher and composer. His collection includes about 230 works and fragments in many genres of sacred music, chamber music (vocal and instrumental), symphonic music, repertory for solo instruments, dance music and theatre music. In Cassadó's production stands out the *Simfonia dramàtica* ('Dramatic symphony') and the opera *Lo monjo negre* ('The black monk'); the collection also includes two symphonic works by his son, the cellist Gaspar Cassadó (1897-1966).

KEYWORDS: Joaquim Cassadó, Gaspar Cassadó, music of the Romantic period, 20th-century music, musical nationalism, Biblioteca de Catalunya.

El fons Joaquim Cassadó va ser lliurat a la Biblioteca de Catalunya a finals dels anys setanta per la seva nora M. Rosa Bau, vídua de Josep Cassadó i Moreu, fill petit de Joaquim. La darrera reordenació dels fons i arxius personals de la Secció de Música ha permès completar la descripció de la documentació del fons. Per aquest motiu, en aquest article volem donar notícia de les novetats més significatives.

En l'elaboració del primer inventari, per tractar-se d'una gran quantitat de partitures, partícels o parts d'obres barrejades, es van establir uns determinats sistemes de reconeixement. D'una banda, la tonalitat d'una obra o d'un moviment va permetre de reconstruir-ne les parts o ajuntar partitures i partícels; de l'altra, en el cas de números solts de sarsuela en els quals surten personatges, fer-los constar va permetre també d'aplegar uns quants números. El pas següent va ser agrupar els documents en tres grans grups: música religiosa, música profana i documentació. A continuació es van organitzar per ordre alfabètic i finalment es van registrar.

En l'inventari actualitzat, la incorporació de material nou ha comportat la modificació d'alguns paràmetres del primer inventari. El fet d'afegir documents nous (alguns dels quals completen obres ja existents en el primer inventari) amb topogràfics nous ha obligat a modificar l'ordre de la documentació com també a ampliar el quadre de classificació amb més grups. Tot i així, les obres continuen estant per ordre alfabètic dintre de cada grup. Pel que fa a la descripció dels documents, s'han mantingut els camps del primer inventari amb petites modificacions.

La descripció de les obres que s'esmenten en les llistes d'aquest article s'ha reduït al títol, autor del text si s'escau, any quan hi consta, repartiment bàsic, tipologia del document i topogràfic.

Joaquim Cassadó nasqué a Mataró el 1867, ciutat on començà els seus estudis musicals que continuà a Barcelona. Estudià en el Seminari Conciliar, on n'esdevingué mestre de capella; més endavant ho fou de la parròquia de la Mercè fins al 1906. El 1900 fundà l'Associació Capella Catalana, amb més de cent cantaires. També dirigí la Societat Coral Pau i Esperança de Sant Andreu del Palomar (posteriorment, l'Eco de Catalunya). Entre 1907 i 1915 es traslladà a París per tal que els seus fills Agustí i Gaspar completessin els estudis musicals. En tornar a Barcelona, continuà les seves tasques de compositor i de professor de música fins a la seva mort el 1926.

Al llarg d'aquesta vida dedicada plenament a la música, Joaquim Cassadó compongué per a tots els gèneres musicals, i així en deixen constància les seves partitures manuscrites i impreses. En el camp de la música sacra, en el fons es comptabilitzen cent quaranta-cinc obres i fragments que se situen, les que estan datades, entre els anys 1884 i 1908. La major part s'escriguren al seu pas per les institucions eclesiàstiques en què treballà, d'entre les quals sobresurt l'església de la Mercè. La majoria de les obres són pregàries i peces breus per a les celebracions litúrgiques: *Agnus Dei*, himnes, *Ave Maria*, *Ave verum*, parenostres, rosaris, trisagis..., però també obres de més envergadura com misses solemnes, misses de rèquiem, *Salve Regina* o oratoris. La llista següent conté les obres que s'han po-

gut reagrupar i les que són novetat a l'inventari; queden excloses de la llista aquelles obres que només han incorporat alguna partícel·la o esborrany (igualment es poden consultar a l'inventari).

<i>Música sacra</i>	<i>Topogràfic</i>
<i>Canto a la Virgen Santísima</i> Per a veu i orgue Partitura, partícel·les	M 6411
<i>Jesús als pecadors</i> Per a cor de veus d'home Partícel·les	M 4525/11
<i>Magnificat: Fantasía poética en un acte</i> (text de J. Trullol y Plana) Partitura, partícel·les de veu i d'orquestra	M 4525/17(1) M 4525/17(2) M 6477
<i>Misa coral a grande orquesta</i> (1894) Partitura, partícel·les de veu i d'orquestra	M 4526/10 M 4527
<i>Misa de Requiem</i> (1892) Partitura, partícel·les de veu i d'orquestra	M 1412 M 4531
<i>Misa solemne Mater Purísima: A dos coros, 7 voces desiguales y a grande orquesta</i> (1907) Partitura, partícel·les de veu i d'orquestra	M 4526/9 M 4528 M 4537
<i>Oració al Sagrat Cor de Jesús: A dos veus iguales, solo y chor</i> (poesia de Sta. Teresa de Jesús; traducció catalana de Joseph Ma. de Sucre) Partícel·les de veu i d'orquestra	M 4539/6
<i>Salve Regina</i> Per a cor i orquestra Partitura, partícel·les de veu i d'orquestra	M 4545/9 M 6471
<i>Salve Regina</i> Partícel·les de veu	M 6412
<i>Salve Regina: A solo y coro de tiples</i> Partitura, reducció per a veu i acompanyament, partícel·les de veu i d'orquestra	M 6410
<i>Salve Regina: A tres tiples con acompto. de Violín, Cello, Basso y Armónium</i> (1899) Partitura, partícel·les de veu i d'orquestra	M 4545/13
<i>Trisagio al Smo. Sacramento</i> Partícel·les de veu	M 4553/1
<i>Veni sponsa Christi</i> Partícel·les de veu	M 6409

Música escènica a banda, el fons conté altres cinquanta-cinc obres de música profana per a diverses combinacions i estils: música vocal, música per a orquestra, música de cambra, per a instruments solistes, música de ball, etc. Com a noves incorporacions dins d'aquests gèneres, cal esmentar les partitures hològrafes i còpies manuscrites del *Cuarteto español El Alcázar de las perlas: Para dos violines, viola y violoncello*. Una de les partitures conté una fotografia del quartet format per Alfred Quer, Joan Massià, Gaspar Cassadó i Josep Garangou (Barcelona, 17 de gener de 1918), que interpretaren el quartet en diverses ocasions. També són novetat les partitures de *Flores de Triana: Capricho español para violín y orquesta*; d'*Hispania: Fantaisie espagnole pour piano et orchestre*, que inclou una nova versió inacabada per a soprano, piano i orquestra, i de la *Sinfonia en do menor*, també coneguda com a *Simfonia Dramàtica*. Sobre aquesta obra Joaquim Cassadó escrigué el fullet *Simfonia dramàtica: Estrenada ab gran éxit en Nurnberg lo dia 29 de Mars de 1901* (document inclòs en el fons).

Joaquim Cassadó també va posar música a poesies d'escriptors coetanis. En destaca la col·laboració amb Apel·les Mestres amb l'obra *Cansons dels mesos* per a veu i piano, de la qual s'ha incorporat la partitura manuscrita sencera. Cada una de les cançons la dedica a un cantant reconegut, com Conxita Badia, Concepció Callao o Emili Vendrell.

Altres novetats a destacar són la partitura i la reducció per a piano de l'única sardana que es conserva en el fons, *Patria anyorada*, la *Salutació al Excelentíssim Ajuntament de Mataró* per a cor de veus d'home, i vàries obres de música de cambra. La llista següent conté les obres que han quedat completades amb les noves incorporacions (per la seva rellevància també s'hi inclou, tot i que incompleta, la nova versió d'*Hispania*).

<i>Música profana</i>	<i>Topogràfic</i>
<i>Cansons dels mesos</i> (text d'Apel·les Mestres) (1919) Dotze cançons per a veu i piano Partitura	M 4556/1-3
<i>Cuarteto español El Alcázar de las perlas: Para dos violines, viola y violoncello</i> (1917) Partitura, partitel·les	M 6398/1-3
<i>Diálech</i> Per a orquestra de corda, harmònim i arpa Partitura, partitel·les	M 6415
<i>Flores de Triana: Capricho español para violín y orquesta</i> (1911) Partitura, reducció per a violí i piano, partitel·la de violí	M 6402/1-3
<i>Hispania: Fantaisie espagnole pour piano et orchestre</i> (1910) Partitura, partitel·les	M 6431/1-2
<i>Hispania: Fantaisie espagnole pour piano et orchestre</i> (1910) Reducció per a dos pianos	M 6432

<i>Hispania: Preludio</i> Per a piano i orquestra Partitura	M 6434
<i>Hispania</i> Particel·les de <i>Preludio</i> i <i>Seguidillas</i>	M 6436
<i>Hispania</i> Per a soprano, piano i orquestra Partitura i reducció per a veu i piano, incompletes	M 6435
<i>¡Olé mi tierra!: Fantasia andaluza para violoncello con acompañamiento de piano</i> (1908) Partitura, particel·la	M 6420
<i>Patria anyorada: Sardana</i> Per a cobla Partitura, reducció per a piano	M 6421
<i>Salerosas manolas: Valse espagnole</i> Reducció per a piano	M 6422
<i>Salutació al Excelentíssim Ajuntament de Mataró</i> Per a cor de veus d'home Partitura, particel·les	M 4545/2
<i>Serenata española: Para violoncello y piano</i> (1914) Partitura, particel·la	M 6423
<i>Sinfonia en do menor</i> (1898) També coneguda com a <i>Sinfonia dramàtica</i> Partitura inacabada, particel·les	M 6458 M 6481
<i>Sospirs</i> Per a oboè, quintet de corda, harmònim i piano o arpa i harmònica de cristall Esborrans de partitura, particel·les	M 6459
<i>Vals</i> (1892) Per a cor de veus d'home i orquestra Partitura, particel·les d'orquestra	M 6418
<i>Vals jota</i> Per a orquestra Partitura, particel·les	M 6470
<i>Vals per Caramellas</i> (Joaquim Cassadó i Valls) Per a cor de veus d'home i orquestra Partitura, particel·les d'orquestra	M 6407

Dins de la música escènica destaca per damunt de tot la incorporació de la partitura, reduccions per a veu i piano i material de l'òpera *Lo monjo negre: Llegendà trágica en tres actes*, amb text original de Frederich Soler y Hubert (Serafí

Pitarra), arranjat pel seu fill Ernest Soler de las Casas. Escrita en català, s'hagué de traduir a l'italià per a ser estrenada al Liceu el 1920 amb el títol *Il monaco nero*.

Del gènere de la sarsuela i l'opereta el fons conté dinou obres identificades i altres trenta-dues partitures i fragments sense identificar. La llista següent inclou les que han incorporat material i també les novetats *El amor de una princesa*, *Bella-Rosa*, *El cortijo* i les dues sarsueles en català *Buscant contracte* i *La núvia de bronzo*.

<i>Música escènica</i>	<i>Topogràfic</i>
<i>Lo monjo negre: Drama líric en tres actes</i> (llibre d'en Frederich Soler; aranjament (per a òpera) de son fill Ernest Soler de las Casas) (1908-1911) Partitura, reducció per a veu i piano, partitel·les	M 6482/1-7
<i>Lo monjo negre: Drama líric en tres actes: Overtura</i> Partitura, partitel·les	M 6483/1-2
<i>Las alas del amor</i> Sarsuela Partitel·les d'orquestra	M 4562 M 6478
<i>El amor de una princesa: Opereta en tres actos</i> (text de Mariano Galobardas i Alejandro P. Maristany) Partitura, reducció per a veu i piano	M 6405
<i>Bella-Rosa: Opereta en dos actos y tres cuadros</i> (llibre de Juan Eugenio Morant) Partitura, reducció per a veu i piano	M 6406/1-2
<i>Buscant contracte: Zarzuela ab un acte y 3 cuadros</i> Reducció per a veu i piano	M 6413
<i>El cortijo</i> (text d'Ángel Custodio Pintado) Sarsuela Partitura, reducció per a veu i piano	M 6414
<i>La noche del Pilar</i> (text de Ramón Asensio?) (1906) Sarsuela Partitura, reducció per a piano incompleta	M 4579/25
<i>La núvia de bronzo: Conte fantàstich en 1 acte y 4 cuadros</i> (text d'Ernest Soler de las Casas (Pitarra fill)) (1908) Partitura, reducció per a veu i piano	M 6419
<i>El príncipe tonto: Zarzuela en tres actos</i> (text de Sebastián Trullol y Plana) (1902) Partitura, reducció per a veu i piano, partitel·les de veu i d'orquestra	M 6408 M 4566 M 6480

<i>El terror de los maridos</i>	M 4569
Sarsuela	M 6479
Partitura, partitelles d'orquestra	
<i>La real mentira</i> (text de Gonzalo Cantó i Manuel Álvarez Naya)	M 4568
Sarsuela	M 4575/1-3
Partitura, reducció per a veu i piano, partitelles d'orquestra, part d'apuntar, part de violí director	M 6474/1-2

Finalment, altres novetats a destacar que s'han afegit a l'inventari són els llibrets manuscrits o mecanoscrits de les sarsueles *Las alas del amor*, *El terror de los maridos* i *El amor de una princesa*, com també partitures manuscrites d'altres compositors, entre elles la partitura hològrafa *Pensament melodich (II): Piano y armonium, violi ad libitum* (1888), d'Enric Masriera.

Resta recordar les dues obres del seu fill Gaspar Cassadó i Moreu, incloses ja en el primer inventari, *Variations concertantes: Pour piano et orchestre* i *Nocturnes portuguais: Esquisses symphoniques pour violoncello obligato et orchestre*.

El fet d'afegir aquestes novetats, com també d'ajuntar partitures i partitelles que estaven per separat, ha ajudat a completar el corpus de les obres i a definir amb més precisió el conjunt de l'inventari. Confiem, d'aquesta manera, aportar més llum a l'obra de Joaquim Cassadó i, al mateix temps, engrescar musicòlegs i intèrprets a aprofundir en l'estudi de la seva música i a difondre-la.

L'inventari es pot consultar a la pàgina web següent: <http://www.bnc.cat/fons/inventaris/smusica/cassado/cassado.pdf>.